

De Nederlandsche Dialectstudie in 1929

door L. GROOTAERS,
Docent aan de Universiteit te Leuven.

I. Bibliographie. — Een beknopt bibliographisch overzicht van de publicaties van 1928 verscheen in deze *Handelingen* onder den titel : L. GROOTAERS, *De Nederlandsche Dialectstudie in 1928* (1). In 1929 verscheen eindelijk na de door economische factoren veroorzaakte onderbreking het vervolg op de Duitsche dialectbibliographie door B. MARTIN, onder den titel *Bibliographie zur deutschen Mundartenforschung und - dichtung in den Jahren 1921-1926 (mit Nachträgen zu früheren Jahren)* (2). Zooals uit den titel blijkt wordt hier ook de dialectletterkunde behandeld : evenals in de vroegere deelen komen zoowel de autochtone Nederlandsche dialecten als de diaspora in deze bibliographie tot hun recht.

II. Publicaties van algemeenen aard. — Een gebeurtenis van belang is het verschijnen van een nieuw tijdschrift, waarvan het doel duidelijk blijkt uit den titel : *Eigen Volk, Algemeen tijdschrift voor Volkskunde en Dialect voor Nederland, Oost- en West-Indië, Vlaanderen, Zuid-*

(1) *Handelingen van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, III, 203-208.

(2) *Teuthonista, Beiheft 2*, Berlin-Friedenau, Klopp, VII-206 S.

Afrika en Noord-Amerika (1). Door de geestdriftige werking van de beide secretarissen : J. RASCH (Sweelinckstr. 8, Utrecht : voor folklore) en D. WEHRENS (Adm. De Ruyterweg, 473, Amsterdam : voor dialect) heeft dit orgaan gedurende zijn eerste levensjaar volkomen zijn doel bereikt, namelijk in breede kringen belangstelling wekken voor volkskunde en dialectstudie en zoo de brug vormen tusschen dialectliefhebbers en geschoolde taalkundigen ; naast de eigenlijke opstellen vindt men er mededeelingen over alles wat verschijnt op het gebied van de dialectletterkunde ; hierdoor wordt de lezer ingelicht over publicaties, die wegens hun geringe verspreiding in taalkundige kringen gewoonlijk onbekend blijven.

In den loop van 1929 verscheen ook het eerste nummer van het *Vereenigingsnieuws*, orgaan van de Zeeuwsche Vereeniging voor Dialectonderzoek (2). Het ligt in de bedoeling van deze vereeniging materiaal in te zamelen voor een Zeeuwsch Woordenboek.

Over de verhouding van taal en dialect, speciaal met het oog op Friesche toestanden, schreef G. GOSSES een reeks opstellen in het Friesche maandschrift « *It Heitelân* » ; deze verschenen nu gebundeld onder den titel *Tael en Dialekt* (3).

Verder moeten nog de volgende opstellen vermeld worden ze zijn van belang voor de historische ontwikkeling van de volkstaal : J. H. KERN, *Over de taal van de brieven van Huygens' zusters en Dorothea van Dorp* (4), J. W. MULLER, *Een en ander over oudere Stichtsche taal* (5) en

(1) Administratie : Uitg. comp. *De Branding*, De Bilt (Utrecht) ; van af den tweeden jaarg. *Eigen Volk*, Keizerstr., 32, Scheveningen.

(2) Eerste secretaresse : Mej. Dr. H. C. M. Ghijsen, « Lijsterhof », Domburg.

(3) Sneek, Brandenburg en Co., 43 blz.

(4) *Tijdschr. v. Ned. Taal en Letterk.*, XLVIII, 49-113.

(5) *Ibidem*, 213-221 ; in aansluiting bij de (ook in deze *Handelingen* II en III door ons vermelde) woordenlijsten van A. BEETS

J. JACOBS, *Waarom het gebruik der Fransche taal in Oud-Westvlaanderen zoo aanzienlijk toenam van $\pm$ 1217 tot $\pm$ 1300* (1).

III. Klank- en Vormleer. — Als vervolg op het opstel van J. J. GIELEN in het *Tijdschrift voor Taal en Letteren*, in ons vorig bibliographisch overzicht vermeld (2) worden enkele aanvullingen geleverd door A. A. VERDENIUS, onder den titel *Nog iets over G-H-Wisseling in het Zeeuws-Vlaams* (3); schr. geeft voorbeelden uit oude teksten (17^e en 18^e eeuw) waarin *g* en *h* geregeld worden verwisseld: zoo wordt b. v. het pronomen *hij* nu eens « *gij* » en dan weer « *hij* » gespeld. Hij verwijst tevens naar zijn opstel in het *Tijdschrift voor Nederl. Taal en Letterk.* (XLIV, 230 vgg.) waar hij in de uitdrukking « Het zegendje bier » het woord « *het* » als « *God* » heeft verklaard.

Naar aanleiding van hetzelfde verschijnsel publiceert P. J. MEERTENS insgelijks over *G-H-Wisseling in het Zeeuws* aanvullend materiaal (4), namelijk met het oog op de geographische verbreiding en op den ouderdom van de *g-h*-wisseling (hij verwijst naar WINKLER's *Algem. Nederd. en Friesch Dialecticon*, II, 177-178 [1874], J. KOUSEMAKER's opstel in *Noord en Zuid* I [1877-1878] en een paar zestiendeewwsche teksten).

G. G. KLOEKE behandelt in een kort opstel de *Ontleening der Hollandsche a, meer in 't bijzonder in het Zwolsche dialect* (5): « De Zwolsche woorden met oorspronkelijke of met gerekte *a* kunnen in 't geheel in drie klankwettige

in *Tijdschr. v. Ned. Taal en Letterk.*, XLVI, 210-222 en *Driemaand. Bladen*, XXII, 1-30, 73-84 en 95-108.

(1) *Versl. en Meded. van de Kon. Vl. Acad.*, 1929, 119-132.

(2) Zie deze *Handelingen*, III, 204.

(3) *Tijdschr. voor Taal en Letteren*, XVII, 26-27.

(4) *Ibidem* XVII, 69-74.

(5) *Donum Natalicium Schrijnen*, 587-594.

groepen worden verdeeld. Buiten die groepeerings vallen echter een reeks woorden, die met de gewone *a* van het beschaafde Hollandsch worden uitgesproken en die om innerlijke en uiterlijke redenen als leenwoorden moeten worden beschouwd. Deze *a*-klank is dus ontleend. Schr. toont aan de hand van citaten uit grammatica's aan, dat dergelijke ontleening ook in andere dialecten heeft plaats gehad, maar, beziet men al deze citaten, dan kan men zich niet aan den indruk onttrekken, dat er bij vroegere onderzoekers een neiging bestond tot een wat al te summier afdoening van de hedendaagsche taalveranderingen » (1) Over de historische ontwikkeling van de Brabantsche klanken deelt L. GOEMANS interessant materiaal mee onder den titel : G. BOLOGNINO, *Een Bijdrage tot de kennis van het Antwerpsch dialect in de XVIIe eeuw* (2). Schr. deelt den inhoud mee van Bolognino's werkje *Nieuwe Noodelicke Ortographie* en tracht op scherpzinnige wijze de phonetische waarde te bepalen van de Antwerpsche klanken door den zeventiendeuwschen spellinghervormer beschreven : deze studie sluit dus aan bij de behandeling door denzelfden schr. van SEXAGIUS' *Orthographia Linguae Belgicae* en MEURIER's *Prononciatione Tedesca* in de *Leuvensche Bijdragen* (III, 167 vgg., IV, 65 vgg. en VI, 265 vgg.).

Op het gebied der vormleer moeten we alleen de korte mededeeling signaleeren van W. DE VRIES over *Analogiese praeteritum-vormen bij en naar verba met ou* (3) : schr. heeft het over wkw. als *brouwen, spouwen, houwen*, en dgl.

IV. Dialectgeographie. — De eerste helft van een uitvoerige studie over een interessante familie publiceert

(1) Daar wij bij het redigeeren van dit overzicht den tekst van het opstel toevallig niet bij de hand hadden, was Dr. Kloeke zoo vriendelijk bovenstaande samenvatting mede te deelen.

(2) *Donum Natalicium Schrijnen*, 600-605.

(3) *Tijdschr. v. Nederl. Taal en Letterk.*, XLVIII, 233-234,

E. BLANCQUAERT (met medewerking van zijn studenten) over *De Nederlandsche Dialectnamen van de Spin, den Ragebol en het Spinneweb* (1); in dit eerste gedeelte behandelt schr. de huidige verspreiding van de namen voor deze drie begrippen over het Zuid-Nederlandsche taalgebied en de problemen die hieruit oprijzen; de Noord-nederlandsche vormen zullen in een tweede opstel in kaart worden gebracht.

Dezelfde geleerde hield op den Gouwdag van den Geschied- en Oudheidkundigen Kring van West-Brabant (te Gooik, op 25 Aug. 1929) een lezing over *West-Brabantsche Dialectologie* (2); op beknopte, doch zeer treffende wijze beschreef hij het West-Brabantsche taallandschap en somde naast het vele dat reeds werd gepresteerd ook de wenschen op, waarvan de dialectologie de vervulling tegemoetziet in West-Brabant.

B. MARTIN zet zijn reeks kontinentaal-Germaansche woordkaartjes voort met n^{rs} IX, *Die Johannisbeere* en X, *Die Bettstelle* (3).

L. GROOTAERS en J. L. PAUWELS publiceeren uit het materiaal der Leuvensche dialectcentrale een studie over *De « kaan » in de Zuid-Nederlandsche dialecten* (4), als vervolg op de vroegere *aalbes-* en *aardappelkaarten*.

De kwestie van de *uu*-expansie heeft ook in 1929 de aandacht van de Nederlandsche dialectologen bezighouden. Van het uitvoerig opstel door KLOEKE in de *Leuvensche Bijdragen* gepubliceerd en hier verleden jaar vermeld (5), gaf de auteur een Duitsche samenvatting

(1) *Handelingen van de Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, III, 209-228. Met drie kaarten.

(2) *Eigen Schoon en De Brabander*, XII (N. R., IV), 221-231.

(3) *Teuthonista*, V (1928-1929), 212-214 en VI (1929-1930), 55-57.

(4) *Leuvensche Bijdragen*, XXI, 73-91. Met een kaart.

(5) *Handelingen*, III, 204.

onder den titel *Zur niederländischen u-ü-Frage* (1). W. DE VRIES schreef een uitvoerig wederwoord : *De uu-expansie* (2) dat echter nog niet volledig is verschenen. J. POORTMAN releveert als *Onbillike Kritiek* (3) een paar gevallen in noordoostelijke dialecten, waar W. DE VRIES' bewering als zou G. G. KLOEKE's opname niet juist zijn, niet opgaat ; zorgvuldige controleering toont aan dat KLOEKE wel goed had gehoord.

Ten slotte hebben G. G. KLOEKE en J. LEENEN nogmaals van gedachten gewisseld over *De Hollandsche Expansie van uit Limburg gezien* (4) : de tweede der genoemde dialectologen zal de Limburgsche toestanden nog nader onderzoeken.

De Limburger J. NOTERMANS maakt *Een opmerking bij de dialektkaart van G. G. Kloeke* (5) : op deze kaart ligt het Belgisch-Limburgsche dorp Kanne bezuiden de Vlaamsch-Waalsche taalgrens, terwijl deze plaats toch gaaf Nederlandsch is gebleven ; dit is inderdaad een vergissing, die echter niet op rekening komt van G. G. KLOEKE maar wel van den schrijver dezer regelen ; deze is verantwoordelijk voor de Vlaamsch-Waalsche taalgrens op de kaart in de *Handleiding* en deze diende als grondkaart voor KLOEKE's *Expansie*. Daar hij (de schrijver dezes) zelf Zuid-Limburger is, geldt het hier natuurlijk een tekenfout : de grenslijn moest onder in plaats van boven n° 188 doorloopen ; deze vergissing heeft nu ook voor gevolg gehad dat KLOEKE Kanne als Waalsch heeft beschouwd.

Hoe een oorspronkelijk zuiver phonetisch verschijnsel affectieve waarde kan verwerven blijkt uit het korte opstel van E. JASPAR over *Het Maastrichtsche en de Panninger*

(1) *Teuthonista*, V (1928-1929), 60-66.

(2) *Leuvensche Bijdragen*, XXI, 33-69, 92-113.

(3) *Tijdschr. v. Nederl. Taal en Letterk.*, XLVIII, 141-142.

(4) *Leuvensche Bijdragen, Bijblad*, XXI, 68-72.

(5) *De Nieuwe Taalgids*, XXIII, 131-133.

Linie (1): Zooals bekend ligt Maastricht westelijk van deze grens, d. w. z. van het gebied waar de verbindingen *sl*, *sm*, *sn*, enz. als *sjl*, *sjm*, *sjn*, enz. worden gehoord. Nu is het echter opmerkelijk dat het gebruik van *sj* in een groot aantal gevallen een praegnante beteekenis geeft aan het woord, of gevoelens als ontevredenheid, verontwaardiging, enz. uitdrukt; dat de uitdrukking van zulke gevoelens met lippenronding gepaard gaat heeft schrijver dezes reeds vroeger voor het Tongersch geconstateerd: dat deze evolutie $s = sj$ in de buurt van het *sj*-gebied zulke uitbreiding heeft genomen is niet te verwonderen.

W. ROUKENS levert een *Bijdrage tot de Studie van de Benrather Linie in Limburg* (2), vestigt de aandacht op den invloed van kerk en geestelijkheid op de volkstaal in zuidoostelijk Limburg (Kerkrade), vooral met het oog op de consonantenverschuiving.

Grootendeels op dialectgeographisch materiaal berust de uitvoerige studie over het woord *Dinsdag*, die de Leidsche folklorist J. DE VRIES publiceerde met het doel te bepalen « in welke streek dit woord Dinsdag ontstond en hoe het verklaard moet worden? » (3).

V. Woordenschat. — De voornaamste gebeurtenis op lexicographisch gebied is het volledig verschijnen van K. TER LAAN's groot *Nieuw Groninger Woordenboek* (4): men kan den nauwgezeten ijver en de taaie volharding van den bewerker van dit reuzenwerk niet genoeg bewonderen.

Een mooie aanwinst voor de woordgeschiedenis vormen

(1) *Eigen Volk*, I, 318-312.

(2) *Donum Natalicium Schrijnen*, 606-613.

(3) *Tijdschr. v. Nederl. Taal en Letterk.*, XLVIII, 145-184. Met een kaart.

(4) Groningen-Den Haag, Wolters, 1278 blz. Met kaarten en platen van J. Dijkstra e. a.

de twee opstellen van J. GRAULS, gewijd aan het ook in onze dialecten vaak voortkomende *Schampavie* (1); dat het woord van Spaanschen oorsprong is, staat na dit zorgvuldig onderzoek wel vast. G. G. KLOEKE vestigt de aandacht op het feit dat de uitdrukking *Vort sik* (2), die gebruikt wordt om rij- of trekdieren aan te drijven ook in Zuid-Afrika wordt gehoord.

Als belangrijke verzameling van dialectwoorden moet genoemd worden de nieuwe druk van TH. DORREN's *Woordenlijst uit het Valkenburgsch Plat* (3). Kortere woordenlijsten verschenen nog in grooten getale in den eersten jaargang van *Eigen Volk*: hieronder volgen de titels van de voornaamste dier bijdragen:

T. PLUIM, *Uit den Woordenschat onzer gouwspaken (dialect van Renswoude)* (4); E. M. A. TIMMER, *Texelsche woorden* (5); J. CORNELISSEN, *Enkele opmerkingen op « Uit den woordenschat onzer gouwspaken »* (6); J. H. BERGMANS-BEINS, *Woorden in Oost-Drenthe gebruikelijk, gelijkende op Texelsche woorden* (7); C. J. BOON-DE GROOT, *Texelsche woorden* (8); J. SCHUITENMAKER, *Eenige Westfriese woorden, zegswijzen en spreekwoorden* (9).

Van belang voor de geschiedenis van den dialectischen woordenschat is het opstel van J. W. MULLER over *Nennen*,

(1) *Vlaamsche Arbeid*, XXIV, afl. 3-4 en *Leuvense Bijdragen*, XXI, 114-117.

(2) *Tijdschr. v. Nederl. Taal en Letterk.*, XLVIII, 41-42. — Over de *vort sik*-kwestie zou nog materiaal uit de Zuid-Nederl. dialecten kunnen geleverd worden, maar we hopen dit op een andere plaats mede te deelen.

(3) Valkenburg, Crolla, 208 blz. — De eerste druk verscheen in de jaargangen 1917 en 1918 van de *Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg*.

(4) *Eigen Volk*, I, 40.

(5) *Ibid.*, 66-68.

(6) *Ibid.*, 72.

(7) *Ibid.*, 119.

(8) *Ibid.*, 196-197.

(9) *Ibid.*, 272-278.

ninnen (1) « drinken » ; het vormt een aanhangsel bij zijn hierboven (§ II) genoemd artikel over *Oudere Stichtsche taal*.

Als *Naschrift* bij het, vorige overzicht (2) vermelden wij hier dat het door ons genoemde werk van J. DEK, *Het Kruiningensch Dialect* dat oorspronkelijk verscheen in het *Archief van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen*, ook in boekvorm het licht heeft gezien (3) ; voegen wij er aan toe dat het werk vooral van lexicographischen aard is ; het bevat een Voorwoord van JAC. VAN GINNEKEN, een Inleiding, Woordenlijsten en een dialecttekst.

VI. Teksten. — Een lijst op te maken van de in alle mogelijke plaatselijke organen verschenen dialectteksten gaat niet aan ; we verwijzen hiervoor naar den eersten jaargang van *Eigen Volk* ; deze bevat verschillende teksten en aankondigingen van de voornaamste publicaties in dialect.

(1) *Tijdschr. v. Nederl. Taal en Letterk.*, XLVIII, 222-223.

(2) *Handelingen*, III, 207.

(3) Middelburg, Altoffer, 1928, 115 blz.